

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2019.02>

УДК 343.98

В. А. Журавель,

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України,
головний учений секретар Національної академії правових наук України,
м. Харків, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8256-4333>,

e-mail: zhur.crim@gmail.com

МЕТОДИ В КРИМІНАЛІСТИЦІ

Розглянуто тенезу та сучасний стан наукових підходів щодо визначення методів у криміналістиці. Зазначено, що попри вагоме значення для формування методології науки криміналістики окремого вчення про її методи дотепер не створено.

З огляду на результати проведеного аналізу наукових підходів запропоновано методи в криміналістиці поділяти на два різновиди, використовуючи такі терміни: 1) методи криміналістики, тобто методи вивчення предмета дослідження цієї галузі знань, здійснення наукового пошуку; 2) криміналістичні методи, тобто ті оптимальні способи дій уповноважених суб'єктів, які є результатом проведених наукових досліджень і рекомендовані практиці.

Ключові слова: методи в криміналістиці, методи криміналістики, криміналістичні методи, класифікаційні побудови методів у криміналістиці.

Постановка наукової проблеми. Ключове місце в структурі загальної теорії криміналістики посідає вчення про її методи. І це не випадково, оскільки розвиток будь-якої науки безпосередньо залежить від обсягу і якості того інструментарію, який використовується для вивчення предмета дослідження певної галузі знань. Не є винятком із цього правила й криміналістика, науковий потенціал якої визначається тим арсеналом, що застосовується для вирішення предметних пізнавальних та практичних завдань.

Водночас дотепер у криміналістиці не сформувалося окремого вчення про методи, не існує і єдиного підходу до класифікації її методів. Учені-криміналісти висловлюють різноманітні погляди на цю проблематику.

Запровадження єдиної, уніфікованої, несуперечливої класифікаційної побудови методів у криміналістиці є необхідною умовою подальшого ефективного здійснення наукового пошуку у цій царині знань та вирішення праксеологічних завдань у діяльності судово-слідчих органів, експертних установ, оперативних підрозділів. З'ясування усталених підходів до класифікації методів у криміналістиці сприятиме остаточному формуванню сучасної наукової криміналістичної парадигми.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемам формування основ криміналістичного вчення про методи, здійснення їх класифікації присвятили праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені-криміналісти, як Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. І. Вінберг, В. Г. Гончаренко, О. О. Ейсман,

О. О. Ексархопуло, Г. О. Зорін, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. Є. Корноухов, І. М. Лузгін, Г. А. Матусовський, С. П. Мітричев, В. О. Образцов, М. В. Салтєвський, М. О. Селіванов, В. Г. Танасевич, Б. М. Шавер, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін.¹ Проте свої пропозиції науковці, крім Р. С. Белкіна, висловлювали, головним чином, на сторінках академічних підручників з криміналістики, дослідження не мали системного характеру на монографічному рівні. У сучасній вітчизняній спеціальній літературі практично немає публікацій з розглядуваної проблематики.

Мета статті – аналіз висловлених ученими-криміналістами підходів до розв’язання проблеми класифікації методів у криміналістиці, надання власних пропозицій щодо можливості їх розподілу. При цьому концептуальним є підхід, за якого методи у криміналістиці розглядаються у двох аспектах: як засіб здійснення наукового пошуку і як його результат, тобто йдеться про методи криміналістики (наукові методи) й криміналістичні методи (практичні методи).

Викладення основного матеріалу дослідження. Проблема класифікації методів є найбільш дискусійною в загальній теорії криміналістики, яка використовує методи для пізнання закономірностей, що утворюють предмет її дослідження. Йдеться про процес вивчення передусім закономірностей механізму злочину, виникнення інформації про обставини події кримінально караного діяння та особу, що її вчинила, а також закономірностей дослідження злочину.

Уперше методи в загальній теорії криміналістики найбільш повно і точно були визначені Р. С. Белкіним в його фундаментальних працях². На думку вченого, класифікацію методів криміналістики доцільно здійснювати до трьох рівнів. Перший рівень — універсальний метод, у структурі якого виділяються: а) категорії і закони діалектичної логіки; б) формально-логічні методи пізнання (методи як традиційної, так і математичної логіки). Другий рівень — загальні (загальнонаукові) методи, до яких відносяться спостереження, вимірювання, опис, порівняння, експеримент, моделювання, математичні, кібернетичні та евристичні методи дослідження. Третій рівень — спеціальні методи, де

---

¹ Див.: *Белкин Р. С.* Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории. Москва : Юрид. лит., 1987. С. 116–129; *Белкин Р. С.* Курс криминалистики: в 3-х т. Т. 1: Общая теория криминалистики. Москва : Юристъ, 1997; *Салтєвский М. В.* Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч.1. Харків : Консум, Основа, 1999; *Шепітько В. Ю.* Теоретические проблемы систематизации тактических приемов в криминалистике. Харьков : Оригинал, 1995; *Матусовский Г. А.* Криминалистика в системе научных знаний. Харьков : Выща школа, 1976 та ін.

² *Белкин Р. С.* Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории. Москва : Юрид. лит., 1987. С. 116–129; *Белкин Р. С.* Курс криминалистики: в 3-х т. Т. 1: *Общая теория криминалистики.* Москва : Юристъ, 1997. С. 330–379.

виокремлюються: а) суто криміналістичні методи (техніко-криміналістичні, структурно-криміналістичні); б) спеціальні методи інших наук (фізичні, хімічні, соціологічні, статистичні, антропологічні, антропометричні та ін.).

У подальшому всі інші вчені-криміналісти, які зверталися до дослідження цієї проблематики, в тій чи іншій формі здійснювали інтерпретацію висловлених Р. С. Белкіним пропозицій. Так, М. В. Салтевський, поділяючи концепцію тричленної класифікації методів, виокремлював всезагальний метод, загальнонаукові методи, у тому числі логічні — аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і версія, а також окремі (спеціальні) методи з такими групами як: методи здобування інформації із особистих джерел (від людей); методи встановлення фактів під час розслідування окремих видів злочинів; методи попередження злочинів криміналістичними засобами. При цьому М. В. Салтевський наголошував, що запропоновані класифікаційні групи залишаються відкритими, що дає змогу приєднувати до них нові окремі методи криміналістики, які розробляються¹.

О. М. Коршунова і О. Б. Серова в класифікації методів криміналістики виокремлюють загальнонаукові та спеціальні, а до останньої групи відносять методи, що запозичені з інших наук, і методи, розроблені самою криміналістикою (техніко-криміналістичні та структурно-криміналістичні), підкреслюючи, що методи наукового дослідження не слід ототожнювати з методами практичної діяльності як результатом наукових розробок².

А. Ф. Волобуєв серед методів криміналістики виділяє філософські, загальнонаукові та окремонаукові. При цьому він наголошує на необхідності чітко розрізняти методи пізнання, які застосовуються криміналістом-науковцем і криміналістом-слідчим, а відтак розмежовувати методи криміналістики на: 1) методи наукового (теоретичного) пізнання; 2) методи практичного пізнання при розслідуванні злочинів³.

На думку В. Ю. Шепітька, найбільш визнаною є класифікація методів криміналістики за трьома рівнями: 1) методи діалектичної та формальної логіки; 2) загальнонаукові методи; 3) спеціальні методи криміналістики, де виокремлюються методи науки криміналістики та методи практичної діяльності, які безпосередньо використовуються оперативно-розшуковими працівниками, слідчими, прокурорами,

---

¹ Салтевський М. В. Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч.1. Харків : Консум, Основа, 1999. С. 16–19.

² Курс криміналістики: в 3 т. Т. 1. Общетеоретические вопросы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика / под ред. О. Н. Коршуновой и А. А. Степанова. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. С. 43–45.

³ Криміналістика : підручник / [В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків : ХНУВС, 2011. С. 19–23.

адвокатами, суддями, джерелами формування яких є природничі та технічні науки¹.

Отже, більшість науковців є прибічниками трирівневої класифікації методів криміналістики, але з різною інтерпретацією та внутрішнім наповненням цієї класифікації певними методами.

Аналіз запропонованих у філософській та спеціальній літературі підходів до розуміння методів науки надає підстави дійти висновків, що є підґрунтям для подальших пропозицій щодо класифікації методів криміналістики:

1) метод як спосіб пізнання — це сукупність правил (наприклад, набір і послідовність певних операцій), спосіб, знаряддя, які сприяють розв'язанню теоретичних чи практичних проблем;

2) метод ґрунтується на знанні, він, зрештою, і є знанням, трансформованим у певні принципи, правила дії. Головне призначення будь-якого наукового методу полягає в тому, щоб на основі відповідних принципів (вимог, приписів) забезпечити вирішення певних пізнавальних чи практичних проблем, прирощення знання, оптимальне функціонування і розвиток тих чи інших об'єктів;

3) кожний метод застосовується не ізольовано, а у поєднанні з іншими. «Ядро» системи методологічного знання становить філософія, оскільки її принципи, закони і категорії визначають стратегію наукового дослідження, своєрідно втілюючись у конкретних формах;

4) філософські методи носять всезагальний характер, тобто знаходяться на вищих «поверххах» абстрагування. Вони не описуються у чітких термінах логіки та експерименту, не піддаються формалізації та математизації, а задають лише найбільш загальні регулятиви дослідження, його генеральну стратегію, але не замінюють спеціальні методи і не визначають остаточний результат пізнання прямо і безпосередньо²;

5) аналіз сучасних наукових концепцій щодо філософських методів спростовує застарілі уявлення про те, що існують тільки два методи — діалектика і метафізика, та утврджує думку про множинність філософських методів, де поряд із діалектикою (Гегель, Маркс, Енгельс) існують метод трансцендентального аналізу (Еммануїл Кант), феноменологія (Гуссерль), герменевтика (Мартін Гайдеггер)³;

---

¹ Криміналістика : підручник : у 2-х т. Т. 1. / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. С. 16–19.

² Степин В. С., Елсуков А. И., Голдберг Ф. И. Методы научного познания / Гуманитарная энциклопедия: концепты. Центр гуманитарных технологий, 2002–2019 (последняя редакция: 23.04.2019). URL : <https://gtmarket.ru/cosept/6874> (дата звернення 24.06.2019).

³ Філософські методи : підручники онлайн. URL : textbooks.net.ua/content/view/5130/45/ (дата звернення 24.06.2019).

б) загальнонаукові методи використовуються у різних галузях знань, мають універсальний характер, забезпечують пізнання навколишнього світу і супроводжують будь-яку діяльність. Саме ці методи, необхідні для раціонального пізнання буття та його конкретних видів, служать цілям здійснення правильного абстрактного мислення. При цьому треба відмежовувати філософські методи від формально-логічних. Як справедливо зазначав І. Д. Андреев, формально-логічний метод у відомому розумінні також є всезагальним, оскільки він застосовується у будь-якому пізнавальному процесі. Але це зовсім не означає, що він до певної міри тотожний діалектичному методу пізнання. Справа в тому, що закони діалектики, як відомо, є не тільки законами мислення, а й законами буття, закони ж формальної логіки є тільки законами мислення, законами зв'язку думок у судженнях¹. Також, на нашу думку, попри певні критичні зауваження, у системі загальнонаукових методів доцільно виокремлювати методи емпіричного та теоретичного дослідження. Так, дійсно можна погодитися з опонентами стосовно того, що в «чистому вигляді» не існують ані теоретичні, ані емпіричні методи. Методи емпіричного дослідження ніколи не реалізуються «в сліпу», а завжди теоретично навантажені, спрямовуються певними концептуальними ідеями. Як указував Р. С. Белкін, будь-який емпіричний метод потребує осмисленої людської діяльності, логічної постановки завдання і обробки отриманих результатів². Але це ні в якому разі не свідчить про те, що у відповідних класифікаційних побудовах вони не можуть бути подані диференційовано;

7) окремононаукові (спеціальні) методи — це методи технічних, природничих та соціогуманітарних наук, які використовуються в одній чи в декількох споріднених за предметом дослідження галузях знань або розроблені в конкретній галузі знань власні пізнавальні інструментарії. За природою походження вони можуть бути запозичені або трансформовані до певної сфери досліджень або спеціально розроблені (власнонаукові).

Спираючись на наведені відправні положення, можна запропонувати таку структуру методів криміналістики:

1. Філософські методи.

2. Загальнонаукові методи пізнання:

а) методи емпіричного дослідження (спостереження, експеримент, порівняння, опис, вимірювання);

б) методи теоретичного дослідження (формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний метод, сходження від абстрактного до конкретного);

---

¹ Андреев И. Д. О методах научного познания. Москва : Наука, 1964. С. 86.

² Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3-х т. Т. 1: Общая теория криминалистики. Москва : Юрист, 1997. С. 345.

в) загальнологічні методи (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, системний підхід, імовірно-статистичний метод).

3. Окремонаукові (спеціальні) методи, тобто запозичені, трансформовані до сфери криміналістичних досліджень методи технічних, природничих та соціогуманітарних наук або розроблені в галузі криміналістичних знань власні пізнавальні інструментарії.

При цьому слід зазначити, що з огляду на те, що криміналістика є окремою галуззю знань, то її власні методи щодо загальної класифікації методів пізнання можуть визначатися як окремонаукові. Водночас у класифікації методів криміналістики їх бажано визначати як спеціальні (власнокриміналістичні), підкреслюючи тим самим своєрідність цих пізнавальних засобів щодо сфери криміналістичних досліджень.

Серед загальнонаукових методів, які безумовно пронизують усі напрями криміналістичних досліджень, особливо необхідно виокремити ті, що становлять основу для формування нових, сучасних пізнавальних підходів. Ідеться передусім про формалізацію, системний, структурно-функціональний (структурний) та імовірно-статистичний методи. Так, формалізація як відображення змістовного знання у знаково-символічному вигляді з метою виключення можливості для неоднозначного його розуміння слугує основою для впровадження в криміналістику основ алгоритмізації та програмування¹. На базі системного підходу розроблено криміналістичну систематику² і здійснено побудову системи тактичних прийомів³. Структурний метод став підґрунтям для формування криміналістичної характеристики злочинів, а ймовірно-статистичний — для з'ясування характеру взаємовідносин між її елементами⁴.

Щодо окремонаукових (спеціальних) методів, то саме криміналістиці серед усіх наук правового циклу відведено функцію з трансформації, творчого перероблення і адаптації доробок різних галузей знань для створення нового наукового продукту і його впровадження у юриспруденцію. За образним висловом Р. С. Белкіна, криміналістика забезпечує «експансію» природничих і технічних наук у судочинство⁵.

¹ Журавель В. А. Проблеми алгоритмізації та програмування розслідування злочинів. *Вісн. Акад. прав. наук України*. Харків : Право, 2008. № 2(53). С. 191–200; Хань О. О. Теоретичні основи планування та програмування слідчих (розшукових) дій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с.

² Головин А. Ю. Криминалистическая систематика. Москва : ЛексЭст, 2002. 336 с.

³ Шепитько В. Ю. Теоретические проблемы систематизации тактических приемов в криминалистике. Харьков : Оригинал, 1995. 200 с.

⁴ Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. пособ. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.

⁵ Белкин Р. С. Курс криминалистики: учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. С. 152.

При цьому «залучення до криміналістики даних інших галузей знань, — зазначав Г. А. Матусовський, — не є самоціллю. Цей процес спрямований на досягнення більш високого ступеня точності її наукових досліджень і практичної діяльності по розкриттю і розслідуванню злочинів»¹. Так, на базі фундаментальних досліджень фізики, хімії, мікробіології, механіки створені і функціонують такі напрями у криміналістиці, як оптична, ультрафіолетова, інфрачервона, люмінесцентна, електронна, рентгенівська, атомна мікроскопія, застосовуються емісійний, спектральний, лазерний, хроматографічний, титриметричний аналіз тощо². Сучасні соціологічні методи, — якісний і кількісний аналіз документів (контент-аналіз), опитування (анкетування, інтерв'ювання), складають основу для здійснення криміналістами узагальнення матеріалів емпіричних спостережень і формулювання на цій підставі відповідних практичних рекомендацій. До методів прогностики криміналісти звертаються з метою створення та реалізації положень криміналістичної теорії прогнозування³. Антропологічні та антропометричні методи використовуються під час дослідження проблем огляду живих осіб, трупів, а психологічні — для формулювання рекомендацій щодо встановлення психологічного контакту з учасниками кримінального процесу.

У криміналістиці розроблені й власні пізнавальні інструментарії, специфіка яких визначається своєрідністю об'єктів і предмета дослідження. До цього рівня можна віднести методи: конструювання криміналістичних версій (версіювання); моделювання обстановки місця події; ідентифікації особи за ідеальними слідами; встановлення кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики й побудови на цій підставі типових версій стосовно особи злочинця та ін. Пропонуючи останній метод, В. Л. Синчук зазначає, «його сутність полягає в тому, що аналіз взаємозв'язків між елементами криміналістичної характеристики дозволяє на основі дедукції зробити припущення щодо наявності ще не відомих фактів, які мають відношення до події злочину. Іншими словами, виявлення в ході розслідування будь-якого елемента системи з тим чи іншим ступенем імовірності може вказувати на існування іншого, ще не встановленого елемента й визначати напрямки та засоби його пошуку. Саме в можливості розкриття конкретного злочину із використанням узагальнених даних про раніше розслідувані аналогічні злочини і полягає практичне інструментальне значення як самої криміналістичної

---

¹ Матусовский Г. А. Криминалистика в системе научных знаний. Харьков : Выща школа, 1976. С. 11.

² Основы естественно-научных знаний для юристов / под ред. проф. Е. Р. Росинской. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 1999. 600 с.

³ Журавель В. А. Проблеми теорії та методології криміналістичного прогнозування. Харків : Право, 1999. 304 с.

характеристики, так і методу встановлення кореляційних залежностей між її елементами»¹.

Поряд з методами криміналістики виступають криміналістичні методи як результат теоретичних та емпіричних досліджень і способи оптимізації діяльності уповноважених суб'єктів щодо збирання, дослідження та використання доказової інформації у кримінальному провадженні. У судово-слідчій, експертній, оперативно-розшуковій та інших видах юридичної практики криміналістичні методи реалізуються поряд із криміналістичними прийомами та засобами.

Усі розроблені наукою та запропоновані практиці криміналістичні методи мають відповідати таким вимогам:

- 1) законності — базування на нормах чинного законодавства, передусім кримінального процесуального;
- 2) науковості — розроблення з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки;
- 3) детермінованості — обумовленість специфікою об'єктів пізнання, закономірностями предмета дослідження;
- 4) результативності та надійності — можливість забезпечення надання позитивного результату з високим ступенем імовірності;
- 5) економічності — витрати на створення мають бути меншими, ніж досягнуті результати;
- 6) якісності та доступності — зрозумілість і доступність кожному підготовленому фахівцю;
- 7) відтворюваності — можливість використання необмеженої кількості разів.

Серед криміналістичних методів можна виокремити такі групи: методи збирання, фіксації та дослідження доказової інформації (фізичні та хімічні методи виявлення невидимих слідів пальців рук, електролітичні методи відновлення зниклих знаків на металевих об'єктах, методи встановлення слабовидимих та невидимих текстів); методи застосування криміналістичної та спеціальної техніки (методи судової фотографії); методи проведення окремих слідчих (розшукових) дій (концентричний та ексцентричний методи огляду місця події); методи висування і перевірки слідчих, судових, експертних версій та побудови прогностичних моделей та ін.

Висновки. У криміналістиці функціонує складна, динамічна, субординована система чисельних методів різних рівнів, сфер дії, спрямування, які реалізуються з урахуванням конкретних умов і предмета дослідження. При цьому концептуальним має бути підхід, за яким методи у криміналістиці розглядаються у двох аспектах: як засіб здійснення наукового пошуку і як його результат, тобто це методи

---

¹ Синчук В. Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення : монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. А. Журавля. Харків : Харків юридичний, 2005. С. 94.

криміналістики (наукові методи) і криміналістичні методи (практичні методи).

Під методами криміналістики слід розуміти розроблену науковцями збалансовану систему принципів та імперативів, правил та норм, операцій та процедур здійснення емпіричних та теоретичних рівнів дослідження, що дозволяє отримувати нове знання, його перевірку та підтвердження в процесі вирішення відповідних предметно-пізнавальних завдань.

Криміналістичні методи — це розроблена шляхом теоретичних і емпіричних досліджень сукупність способів оптимального здійснення слідчої, судової, експертної, оперативно-розшукової діяльності, спрямованих на отримання інформації стосовно механізму злочину, його обставин та особи, що його вчинила.

References

- Andreev, Y. D. (1964). O metodakh nauchnoho poznanyia. Moskva: Nauka [in Ukrainian].
- Belkyn, R. S. (1997). Kurs krymynalystyky: v 3-kh t. T. 1: Obshchaia teoriya krymynalystyky. Moskva: Yuryst [in Russian].
- Belkyn, R. S. (1987). Krymynalystyka: problemy, tendentsyy, perspektyvy. Obshchaia y chastnye teoriyu. Moskva: Yuryd. Lyt [in Russian].
- Belkyn, R. S. (2001). Kurs krymynalystyky: ucheb posobyе dlia vuzov. 3-e yzd., dopolnennoe. Moskva: YuNYTY-DANA, Zakon y pravo [in Russian].
- Filosofski metody : pidruchnyky onlain. URL : textbooks.net.ua/ content/view/5130/45/ (data zvernennia 24.06.2019) [in Russian].
- Holovyn, A. Yu. (2002). Krymynalystycheskaia systematyka. Moskva: LeksEst [in Russian].
- Kolesnychenko, A. N., Konovalova, V. E. (1985). Krymynalystycheskaia kharakterystyka prestuplenyi : ucheb. posob. Kharkov : Yuryd. yn-t [in Russian].
- Kryminalistyka : pidruchnyk (2011). / [V. D. Bernaz, V. V. Biriukov, A. F. Volobuiev] ; za zah. red. A. F. Volobuieva. Kharkiv : KhNUVS [in Ukrainian].
- Kryminalistyka : pidruchnyk : u 2-kh t. T. 1. (2004). / [V. Yu. Shepitko, O. N. Korshunovoi y A. A. Stepanova. Sankt-Peterburh : Yurydycheskyi tsentr Press [in Ukrainian].
- Kurs krymynalystyky: v 3 t. T. 1. (1999). Obshcheteoretycheskye voprosy. Krymynalystycheskaia tekhnika. Krymynalystycheskaia taktyka / pod red. E. R. Rossynskoi. Moskva: NORMA-YNFRA-M [in Russian].
- Matusovskyi, H. A. (1976). Krymynalystyka v systeme nauchnykh znanyi. Kharkov : Vyscha shkola [in Russian].
- Osnovy estestvenno-nauchnykh znanyi dlia yurystov (2019) / pod red. prof. V. A. Zhuravel, V. O. Konovalova] ; za red. V. Yu. Shepitka. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
- Saltevs'kyi, M. V. (1999). Kryminalistyka: pidruchnyk: u 2 ch. Ch.1. Kharkiv : Konsum, Osnova [in Ukrainian].
- Shepytko, V. Yu. (1995) Teoretycheskye problemy systematyzatsyy taktycheskykh pryemov v krymynalystyke. Kharkov : Oryhynal [in Russian].
- Stepyn, V. S., Elskov, A. Y., Holdberh, F. Y. (2019). Metody nauchnoho poznanyia / Humanytarnaia entsyklopedyia: kontsepty. Tsentri humanytarnykh tekhnolohiy,

- 2002–2019 (posledniaia redaktsiia: 23.04.2019). URL : <https://gtmarket.ru/osept/6874> (data zvernennia 24.06.2019) [in Russian].
- Synchuk, V. L. (2005). Rozsliduvannia vbystv: shliakhy vdoskonalennia : monohrafiia / za red. d-ra yurid. nauk, prof. V. A. Zhuravlia. Kharkiv : Kharkiv yurydychnyi [in Ukrainian].
- Zhuravel V. A. (1999). Problemy teorii ta metodolohii kryminalistychnoho prohnozuvannia. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

В. А. Журавель

МЕТОДЫ В КРИМИНАЛИСТИКЕ

Рассмотрены генезис и современные научные подходы к определению методов в криминалистике. Отмечено, что несмотря на важное значение для формирования методологии науки криминалистики самостоятельного учения о ее методах к настоящему времени не создано. Наоборот, учеными предлагаются различные определения и классификационные построения методов этой науки. Наблюдается не всегда оправданное деление методов криминалистики на методы научных исследований и методы практической деятельности. Подчеркнуто, что единое, унифицированное, непротиворечивое классификационное построение методов в криминалистике следует рассматривать как необходимое условие дальнейшего эффективного осуществления научного поиска в этой сфере знаний и решения праксиологических задач в деятельности судебно-следственных органов, экспертных учреждений, оперативных подразделений. Единые подходы к классификации методов в криминалистике способствуют окончательному формированию современной научной криминалистической парадигмы.

Учитывая результаты анализа научных подходов, предложено методы в криминалистике разделять на два вида, используя такие термины: 1) методы криминалистики, то есть методы изучения предмета исследования этой сферы знаний, осуществления научного поиска; 2) криминалистические методы, то есть те оптимальные способы действий уполномоченных субъектов, полученные в результате проведенных научных исследований и рекомендованные практике. Методы криминалистики целесообразно группировать применительно к таким уровням: философские, общенаучные (методы эмпирического исследования, методы теоретического исследования, общелогические методы), частнонаучные (специальные) — заимствованные, трансформированные, собственно криминалистические. В свою очередь криминалистические методы можно разделять на методы сбора, фиксации и исследования доказательственной информации; применения криминалистической и специальной техники; проведения отдельных следственных (розыскных) действий; конструирования и проверки следственных, судебных, экспертных версий и построения прогностических моделей и т. п. Указанное свидетельствует о том, что в криминалистическом научном познании функционирует сложная, динамичная, субординированная система многочисленных методов различных уровней, сфер действий, направленности, реализуемых с учетом конкретных условий и предмета исследования. При этом система открыта и постоянно пополняется новыми методами как результат их развития и обновления.

Ключевые слова: методы в криминалистике, методы криминалистики, криминалистические методы, классификационные построения методов в криминалистике.

V. Zhuravel

METHODS IN CRIMINALISTICS

The genesis and current condition of scientific approaches to defining methods in criminalistics are considered. It is noted that, despite the significant importance for the formation of the methodology of criminalistics science, no separate doctrine of its methods has been created yet. Conversely, scientists offer different definitions and classification constructions of methods of this science. There is not always a justifiable division of criminalistics methods into research methods and methods of practical activity. It is emphasized that the introduction of a single, unified, consistent classification of methods in criminalistics science is a prerequisite for the further effective scientific research in this area of knowledge and the solution of praxeological tasks in the activity of judicial investigative bodies, expert institutions, operational units. Finding out established approaches to the classification of methods in science of criminalistics will contribute to the final formation of the modern scientific criminalistics paradigm.

In view of the results of the analysis of scientific approaches, it is proposed to divide the methods in forensics into two varieties, using the following terms: 1) methods of criminalistics that means methods of studying the subject of research of this field of knowledge, carrying out scientific research; 2) criminalistics methods, that is, the optimal methods of action of authorized subjects that are the result of the conducted research and recommended for practical use. Methods of criminalistics should be grouped into the following levels: philosophical, general scientific (methods of empirical research, methods of theoretical research, general logical methods), separate scientific (special) (borrowed, transformed, especially criminalistics). In turn, forensic methods can be divided into: methods of collecting, recording and investigating evidence; methods of using forensic and special techniques; methods of conducting individual investigative (search) actions; methods of designing and testing investigators, court, expert versions and construction of forecasting models, etc. The above points out that in the forensic scientific knowledge there is a complex, dynamic, subordinated system of numerous methods of different levels, spheres of action, directions, which are realized taking into account specific conditions and subject of research. At the same time, this system is open and constantly updated with new methods as a result of their development and renewing.

Keywords: methods in criminalistics, methods of criminalistics, criminalistics methods, classification constructions of methods in criminalistic.

Надійшла до редколегії 25.06.2019